

Η Θεολογική σημασία της καμπάνας

/ Γενικά / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη

Του πρωτοπρ. Βασιλείου Κοκολάκη, εφημερίου Ι. Ν. Υψώσεως Τιμίου Σταυρού Χολαργού

«Για την Εκκλησιά η καμπάνα, η «καμπάνα». Τι ωραία που σημαίνει, που «σημαίνει». Ντιν νταν, «ντιν νταν»...»

ΕΙΝΑΙ μερικές φορές που όταν δεν έχουμε κατανοήσει το βαθύτερο νόημα προσώπων, καταστάσεων, αντικειμένων και λέξεων, εύκολα, αζύγιστα, επιπόλαιοι και επιδερμικοί τα πολεμούμε. Και πρωτίστως μιλώ για τον εαυτό μου.

Γι'αυτό και ταπεινά καταθέτω τα εξής, για τα οποία αν έχω λάθος διορθώστε με. Και για να γίνουμε σαφέστεροι το θέμα είναι περί καμπανών.

Ας δούμε πρώτα σύντομα την ιστορική τους προέλευση και σημασία, αντλώντας στοιχεία α) από την «Αργολική αρχαική βιβλιοθήκη ιστορίας και πολιτισμού», και συγκεκριμένα από το άρθρο με τίτλο "Καμπαναριά" του πρωτοπρ. Γεωργίου Σελλή

και β) από τον ιστότοπο «Συν-οδοιπορία» και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο “Το σήμαντρο-Σύμβολο μοναχισμού”.

Πως καθιέρωσαν τα σήμαντρα

Αρχικά είχαμε το σήμαντρο. Το κάλεσμα με σήμαντρα είναι γνωστό από την αρχαιότητα. Για την πρόσκληση του λαού σε τελετές και συναθροίσεις χρησιμοποιούνταν μεγάλα τεμάχια μετάλλου, κρεμασμένα σε σχοινιά που τα έκρουαν με μεταλλικές ή ξύλινες ράβδους. Η χρήση επίσης μικρών κωδώνων αναφέρεται και στη λατρεία των αρχαίων λαών: Σύρων, Αιγυπτίων, Ρωμαίων κ.α.

Στο βιβλίο της Εξόδου αναφέρεται η ύπαρξη χρυσών κωδωνίσκων στις αρχιερατικές στολές. Αντιθέτως, για το κάλεσμα των Ισραηλιτών στις θρησκευτικές συγκεντρώσεις χρησιμοποιούνταν σάλπιγγες, με τις οποίες οι ιερείς γνωστοποιούσαν στο λαό τις νουμηνίες και τα Ιωβηλαία. Είχε θεσπιστεί η Εορτή των Σαλπίγγων την πρώτη του εβδόμου μηνός.

Είναι άγνωστο πότε έγινε η χρήση κωδώνων στη χριστιανική λατρεία για πρώτη φορά. Κατά την περίοδο των διωγμών οι πιστοί καλούνταν είτε με ενημέρωση στην απόλυση της προηγούμενης σύναξης είτε με τους «Θεοδρόμους» ή «Λαοσυνάκτες», οι οποίοι, με κίνδυνο της ζωής τους ειδοποιούσαν από πόρτα σε πόρτα για τον τόπο και το χρόνο της επομένης. Κατά την Τουρκοκρατία, την ειδοποίηση ανέλαμβανε ο λεγόμενος από τους Έλληνες «κράκτης», από δε τους Τούρκους «τσεχενδεμίν νταβετσί» (δηλ. κλητήρας του Άδη).

Μετά τους διωγμούς εισήχθησαν στους ναούς και στα μοναστήρια τα λεγόμενα «αγιοσίδερα», δηλ. σιδερένια ή ξύλινα σήμαντρα, που υπάρχουν μέχρι σήμερα.

Τι συμβολίζει η κρούσις των σημάντρων

Αρχικώς η κρούση του σημάντρου είναι συμβολική. Το μεν μικρό σήμαντρο που χρησιμοποιείται στον Όρθρο συμβολίζει όσα διδάσκει η Παλαιά Διαθήκη, ενώ το μεγάλο σήμαντρο τονίζει το κήρυγμα του Ευαγγελίου. Η κρούση του σιδηρού σημάντρου θυμίζει τη σάλπιγγα του αγγέλου, την οποία θα ακούσουν με αγαλλίαση οι εκλεκτοί κατά την ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας του Κυρίου. Παράλληλα, η κρούση του ξυλίνου σημάντρου ή ταλάντου θυμίζει την κρούση του ξύλου από το Νώε πριν από τον κατακλυσμό και έτσι κατά τις ιερές Ακολουθίες στα μοναστήρια, το σήμαντρο συμβολίζει τον ερχομό των πιστών εντός της Νέας Κιβωτού που είναι η Εκκλησία του Χριστού, ώστε να σωθούν από τον κατακλυσμό της αμαρτίας.

Η καμπάνα, βεβαίως και κυριάρχησε στις πολυπληθείς πλέον πόλεις ως το δυνατότερο σε εμβέλεια μέσο κλήσεως κυρίως των πιστών στους ιερούς ναούς. Το σήμαντρο επανήλθε στους ενοριακούς ναούς κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας, κυρίως λόγω της ανάγκης των πιστών να συγκεντρώνονται και να εκκλησιάζονται κρυφά, χωρίς κωδωνοκρουσίες.

Γνωρίζοντας μάλιστα ότι πολλά μοναστήρια λειτούργησαν και ως «κρυφά σχολεία» την εποχή εκείνη, γίνεται σαφές ότι η κρούση του σημάντρου

εξυπηρετούσε και εκπαιδευτικούς σκοπούς, χωρίς να γίνονται αντιληπτοί οι συμμετέχοντες από τους Τούρκους κατακτητές.

Σήμερα, τα ξύλινα και τα σιδηρά σήμαντρα παραμένουν εν χρήσει μαζί με τους κώδωνες μόνο στις ιερές μονές, ενώ καθένα από αυτά κρούεται σε ορισμένο χρόνο που ορίζει η τάξη του μοναστηριού.

Μπορεί μάλιστα να ειπωθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο κρούεται το σήμαντρο σε κάθε μονή υποδηλώνει και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτής, τον χαρμόσυνο ή πένθιμο, είτε πρόκειται για ανδρικό είτε για γυναικείο μοναστήρι.

Πάντως είναι γεγονός το εύρος των συναισθημάτων που προκαλεί ο ήχος της καμπάνας και των σημάντρων που κοσμούν τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της πατρίδας μας: από το κάλεσμα στις ιερές ακολουθίες και την επισήμανση των ιερών στιγμών της λατρείας έως την ειδοποίηση για χαρμόσυνα ή δυσάρεστα γεγονότα.

Οι μεγάλες καμπάνες για την πρόσκληση του λαού στις ιερές ακολουθίες εμφανίζονται αρχικά στη Δυτική Εκκλησία. Έχουν πάρει την ονομασία τους από την Καμπανία, περιοχή της Ιταλίας, στην οποία πρωτοκατασκευάστηκαν. Συμβολίζουν τις σάλπιγγες των αγγέλων, που αφυπνίζουν για εγρήγορση.

Στην Ανατολή κάποιος Βυζαντινός χρονογράφος αναφέρει ότι τον Θ. αϊ. ο δούκας της Ενετίας Ούρσος χάρισε στον αυτοκράτορα Μιχαήλ δώδεκα μεγάλες καμπάνες, τις οποίες κρέμασε σε ιδιαίτερο πύργο στην αυλή της Αγίας Σοφίας. Πρώτη φορά τις έβλεπαν οι Βυζαντινοί, όμως τους άρεσαν τόσο, ώστε γενικεύτηκε η χρήση τους.

Οι Τούρκοι απαγόρευσαν τη χρήση τους κατά τη δουλεία, με εξαίρεση το Άγιον Όρος, τα Ιωάννινα και μερικά νησιά, για να μη ταρασσεται ο ύπνος των νεκρών Μουσουλμάνων, γιατί «ο κώδων είναι το μυστικόν όργανον του διαβόλου». Αντίθετα, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός γράφει: «το σήμαντρο αινίττεται (υμνεί και δοξάζει) τας των αγγέλων σάλπιγγας • διεγείρει δε και τους αγωνιστάς προς τον των αοράτων εχθρών πόλεμον».

Οι πιο παλιές γνωστές καμπάνες συναντώνται τον όγδοο αιώνα. Η κατασκευή τους είναι χονδροειδής και αποτελείται από μεταλλικές πλάκες, συναρμολογημένες με σφυρηλατημένα καρφιά, όπως οι κατοπινοί λέβητες. Αργότερα επικράτησε η κατασκευή τους από χυτό ορείχαλκο άριστης ποιότητας. Η χρήση χρυσού ή ασημιού για καλύτερη ηχητική απόδοση ελέγχεται. Το καμπαναριό είναι η θέση από όπου αντηχεί η καμπάνα με τη γλυκιά φωνή της.

Ένα τρανό παράδειγμα προς μίμηση

Όπως μαθαίνουμε α) από τον ιστότοπο [agiosnikolaoskozanis](http://agiosnikolaoskozanis.gr) και συγκεκριμένα από την ειδικότερη αναφορά περί του κωδωνοστασίου του εν λόγω Ναού και β) από το άρθρο της Κατερίνας Μάτσου όπου αναφέρεται επίσης στο καμπαναριό της Εκκλησίας, για τους κατοίκους της Κοζάνης ο ναός του Αγίου Νικολάου δεν μπορεί

να νοηθεί χωρίς το καμπαναριό.

Αξίζει, λοιπόν, μικρός λόγος να γίνει και για το κτίσμα αυτό. Μέχρι τα 1728 ο ναός δεν είχε ούτε καμ- πάνες ούτε σήμαντρα. Ο δυνάστης θεωρούσε πρόκληση και απαράδεκτη ενόχληση την ύπαρξή τους και αυστηρά απαγόρευε τη χρήση τους.

Χρειάστηκαν και πάλι παρεμβάσεις επισήμων και μεσιτείες διάφο- ρες για να δοθεί στα 1728 στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου το δικαίωμα να έχει σήμαντρα σιδερένια και ξύλινα, όχι όμως και καμπάνες. Το γεγονός χαιρετίστηκε από τους Κοζανίτες με πολλή χαρά, έκφραση δε της χαράς τους αποτελεί και η σημείωση στην πίσω πλευρά του σχετικού φερμανιού που φυλάγεται στη δημοτική βιβλιοθήκη• «Το φερμάνι του Σουλτάνου Μεϊμέτ από όπου έλεος του έκαμεν σεφέρι δια να έχωμεν στην εκκλησίαν του Αγίου Νικολάου σήμαντρα σιδερένια και ξύλινα». Πότε δόθηκε άδεια να ηχούν και καμπάνες δεν είναι γνωστό. Οπωσδήποτε αυτό συνέβη πριν από τα 1855 που στήθηκε το κωδωνοστάσι και τοποθετήθηκαν σ αυτό και σήμαντρα και καμπάνες.

Το φερμάνι του 1728 δια την χρήσιν σημάτων

Με την ανέγερση του κωδωνοστασίου οι Κοζανίτες «έβγαλαν το άχτι τους». Καθώς δεν μπορούσαν να χτίσουν ψηλές και επιβλητικές εκκλησίες, έχτισαν ψηλό και επιβλητικό καμπαναριό. Δεν τους ενδιέφερε η εξωτερική του εμφάνιση και η λεπτή τέχνη, όσο τους ενδιέφερε ο όγκος και προπαντός το ύψος του. Και έγινε για την εποχή του πραγματικά ψηλό -έφτανε στα είκοσι έξι μέτρα, με έξι ορόφους και τρούλο. Και κατασκευάστηκε τετράγωνο και από πελεκητή πέτρα, έργο του κάλφα Ανδρέα από τη Σέλιτσα (σημ. Εράτυρα Βοΐου). Η δαπάνη, 62.152 γρόσια και 37 παράδες, καλύφτηκε από το ειδικό ταμείο που προοριζόταν για τη βελτίωση της λειτουργίας της σχολής. Με δωρεά δε του Ηλία Κουτσιμάνη στην ανατολική πλευρά τοποθετήθηκε ωρολόγι, χρήσιμο πολύ για την εποχή του.

Τέλος, στα 1939 με δωρεά του Κωνσταντίνου Μαμάτσιου προστέθηκε ο έβδομος όροφος και τοποθετήθηκε σύγχρονο ωρολόγι με δείκτες και στις τέσσερις πλευρές και στα 1954 επανεγκαταστάθηκε ο τρούλος, όπως μας πληροφορεί η εντοιχισμένη αναμνηστική πλάκα.

Το κωδωνοστάσι δεν έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική αξία ούτε στη συνολική του μορφή ούτε σε λεπτομέρειες, με εξαίρεση δυό γλυπτές παραστάσεις στους τρίτο και τέταρτο ορόφους της ανατολικής πλευράς. Είναι όμως μεγάλη η ιστορική του σημασία και η συναισθηματική του αξία. Καθώς οι Κοζανίτες «ως πρόβατα εν μέσω λύκων» περιβάλλονταν από πολλά αμιγή τουρκοχώρια, με την καμπάνα τη μεγάλη του Άι-Νικόλα διατράνωναν τα χριστιανικά και εθνικά τους αισθήματα κι έστελναν μηνύματα υπομονής και ελπίδων αλλά και μηνύματα υπεροχής της διδασκαλίας του «Ναζωραίου» απέναντι στα μουσουλμανικά κηρύγματα των χοτζάδων της περιοχής.

Για το λόγο αυτό οι Τούρκοι των γειτονικών χωριών ζήτησαν ν' απαγορευθεί η

χρήση της μεγάλης καμπάνας. Αλλά οι Κοζανίτες κατάφεραν να διατηρήσουν το δικαίωμα να τη χρησιμοποιούν και με το γλυκό της τον ήχο και τους συμβολισμούς του να γιορτάζουν όλα τα μεγάλα εθνικά γεγονότα και να καταστεί έτσι το καμπαναριό φορέας των παραδόσεων της πόλης και το «εμφανές σύμβολόν» της.

Σχόλιο του συντάκτη: Εκεί πρέπει να φθάσουμε;...να αισθανόμαστε και σήμερα, μέσα στο σπίτι μας κιόλας, ότι κρατάμε Θερμοπύλες; ε και μη χειρότερα...Ακόμη και σήμερα στην Ιορδανία και στα Ιεροσόλυμα, παρά την παρουσία μουσουλμανικού και εβραϊκού πληθυσμού, ηχούν διάτρανα και ανεμπόδιστα οι καμπάνες των Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Είχαμε την Τρόϊκα, τώρα έχομεν και τον Μουφτή

Εν κατακλείδι, και από μία άλλη σκοπιά, οι επαναλαμβανόμενοι ήχοι γίνονται μια βιολογική συνήθεια για τον ανθρώπινο οργανισμό. Μετά από μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν ακούει ο άνθρωπος τους τακτικούς καθιερωμένους ήχους του γύρωθεν περιβάλλοντός του όταν π. χ. μένει μόνιμα σε κάποια περιοχή. Οι κάτοικοι δηλ. που διαβιούν κοντά σε αεροδρόμια ή σε κομβικά σημεία σιδηροδρομικών ραγών, μετά από ένα χρονικό διάστημα δεν ενοχλούνται στους εκκωφαντικούς ήχους των αεροπλάνων και των τρενών αντιστοίχως, κατά το συχνότατο πέρασμα τους, καθ' ότι ο ανθρώπινος οργανισμός έχει προσαρμοσθεί στο άκουσμά τους. Πως εξηγείται λοιπόν να ενοχλούν κάποιους μόνο οι καμπάνες;

Εύλογες βεβαίως είναι και οι υποψίες περί μουσουλμανικού δακτύλου, όπως ενημερωνόμαστε από άλλα σάϊτ. Πραγματικά όμως αναρωτιέται κανείς, γιατί τώρα να ενοχληθούν κάποιοι και να βγει σχετικό εγκύκλιο σημείωμα; Μέχρι τώρα από τότε που υπάρχουν καμπάνες, δεν ηνοχλείτο κανείς!! Ούτε μωρά ούτε γέροι ούτε υγιείς ούτε ασθενείς. Τώρα τάχα όλοι ταυτό-χρονα διαμαρτυρήθηκαν; Δεν είμαστε τόσο αφελείς. Είχαμε την Τρόϊκα, τώρα και τον Μουφτή;

Δεν είναι υπερβολικά παράδοξο για το ένα λεπτό και αν, που χτυπά η καμπάνα τρεις φορές την Κυριακή, και σε κάποιες γιορτές του Χριστού μας, της Παναγίας μας και των αγίων μας μέσα στην εβδομάδα, να έχουν ενοχληθεί οι πάσχοντες από υπερευαίσθησία ωτίων;

Υπερβολικό!

Προσκαλεί τους πιστούς και τους απίστους εις τον Παράδεισον

Η καμπάνα έχει δυναμικό ρόλο στη λατρευτική μας παράδοση. Προσκαλεί τους πιστούς και τους απίστους στον Παράδεισο. Όπως ο Νώε τότε προσκαλούσε τους πάντες στην Κιβωτό για να σωθούν. Υπάρχει δηλαδή θεολογική σημασία στην καμπάνα. Το να γίνεται ηπιότερη και συντομότερη κρούση των καμπανών στην ήδη ήπια και σύντομη κρούση τους, σημαίνει κατάργηση του χτυπήματος.

Η Εκκλησία μας ως Σώμα Χριστού και μάλιστα μέσα στο λίκνο της ορθοδοξίας, την Ελλάδα, θα πρέπει να συνεχίσει να χτυπά όχι όπως πάντα αλλά και ακόμη δυνατότερα και περισσότερο τις καμπάνες της, στις δύσκολες ημέρες της

πολύπλευρης εξαθλιωτικής και θανατηφόρου κρίσεως. Να βοηθήσουν και να κραυγάσουν στον Θεό ως σεμνή παράκληση για το έλεός Του. Είναι η μόνη μας ελπίδα! Δεν εννοούμε βεβαίως να σημαίνουν ευκαίρως ακαίρως, για να σπάνε τα νεύρα των γύρωθεν κατοίκων, αλλά στις προβλεπόμενες διατεταγμένες στιγμές. Αν σιγήσουν οι καμπάνες, θα κράξουν οι λίθοι. Με τις καμπάνες εκφράζει η Εκκλησία διάτρانا το πανηγύρι της, έτσι ομολογεί την πίστη της. Σε όποιον αρέσει. Ας πάνε αλλού σε άλλες γειτονιές η χώρες όσοι ενοχλούνται και προτιμούν να ακούν άλλους ήχους και κραυγές μουφτήδων, χεβιμεταλλάδων, δαιμονι- σμένων η δαιμονίων. Έχουν το ελεύθερο επιλογής. Ας μη μας επιβάλλουν όμως τις δικές τους προτιμήσεις. Η ιστορία έχει δείξει πως η στέρηση της ελευθερίας οδηγεί πάντοτε σε απρόσμενες καταστάσεις...

Ταπεινά φρονούμε πως η βασική αιτία που ενοχλούνται κάποιοι από τις καμπάνες, είναι το ότι δεν αγαπούν όσο θα πρεπε τον ίδιο τον Χριστό και το Ευαγγέλιό Του και όχι ο ανυπόφορος ήχος. Ακόμη και στις ηλεκτρικές καμπάνες υπάρχουν συνδυασμοί πλήκτρων που παράγουν γλυκείς ευχάριστους ήχους.

Επιτέλους: Ας πούμε τώρα και ένα όχι Ας αναλογισθούμε τι λόγο θάδώσουμε επί του φοβερού βήματος ενώπιον του Χριστού; Μήπως και αυτό το Βήμα να το εξαφανίσουμε, επειδή ενδεχομένως μας κατηγορήσουν για ρατσισμό; Μήπως εν τέλει κάποιους, όλα τους ενοχλούν;

Μα επιτέλους ας πούμε και ένα «ΟΧΙ» τώρα μάλιστα που και στον τόπο μας έχουν λυσσάξει α) για να φτιάξουν τζαμιά, β) να καταργήσουν την ευλογημένη για πολλούς λόγους αργία της Κυριακής, ως Ημέρας του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, της θεσμοθετημένης από Μεγάλου Κωνσταντίνου και διατηρουμένης έως σήμερα, αλλά και που σφάζουν πλέον στη Συρία συστηματικά και ανελέητα Χρι- στιανούς. Τυχαίος αυτός ο ισλαμικός συνδυασμός; Γιατί αντιλαμβανόμαστε ότι έρχεται άσχημος καιρός, όταν από μακριά βλέπουμε τα μαύρα σύννεφα, και λαμβάνουμε τα μέτρα μας, ενώ τώρα προφασιζόμαστε πως η κοινωνία μας έχει γίνει πλέον πολυπολιτισμική, άρα πρέπει να υποταγούμε στα άλλης μορφής μαύρα σύννεφα;

Οι καμπάνες τους πειράζουν;

Και αν η απάντηση είναι «Ναι, οι καμπάνες», γιατί να μη οργανωθεί μια άλλου είδους καμπάνια κατηχήσεως, που να ερμηνεύει όχι μόνο το βαθύτερο νόημα της υπάρξεώς τους, αλλά και τη μοναδική αληθινή πίστη των Χριστιανών σε σύγκριση με αυτήν την ψεύτικη, αιμοδιψή και δαιμονιώδη του Ισλάμ. Θα προτείναμε στους αναγνώστες να μελετήσουν τους σχετικούς εν προκειμένω καταπληκτικούς διαλόγους του Αγ. Γρηγορίου του Παλαμά προς τους Χιόνες.

Ορθόδοξος Τύπος, 13/09/ 2013

Πηγή: tokandylaki.blogspot.gr